

**MAVZU: FAVQULODDA VAZIYATLARDA VAZIYATNI
BAHOLASHNING INTEGRAL MODELI VA UNING TIBBIY-SANITAR
AHAMIYATI**

*Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti
1-Davolash fakulteti 212-gurux talabasi*

Erkinova Zulfizar

Ilmiy rahbar: Berdiyev Olim Dovronovich

Toshkent davlat tibbiyot universiteti

Bolalar, o'smirlar va ovqatlanish

gigiyenasi kafedrası assistenti,

Annotatsiya: Ushbu maqolada favqulodda vaziyatlarda vaziyatni baholashning integral modeli hamda uning tibbiy-sanitar tizimdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Favqulodda vaziyatlar yuzaga kelganda aholining hayoti va salomatligini himoya qilish, zarar ko'lamini aniqlash va tezkor choralarni tashkil etishda vaziyatni to'g'ri baholash muhim hisoblanadi. Maqolada integral baholash modeli orqali xavf darajasi, jabrlanganlar soni, tibbiy yordamga bo'lgan ehtiyoj va sanitariya-epidemiologik holatni aniqlash usullari yoritiladi. Shuningdek, ushbu modelning favqulodda vaziyatlarda tibbiy xizmatlarni rejalashtirish, resurslarni samarali taqsimlash hamda tezkor qarorlar qabul qilishdagi o'rni ko'rsatib beriladi.

Kalit so'zlar: favqulodda vaziyat, integral model, vaziyatni baholash, tibbiy-sanitar yordam, xavf darajasi, aholi salomatligi, tezkor choralar, sanitariya-epidemiologik holat.

Аннотация : В данной статье рассматривается интегральная модель оценки ситуации при чрезвычайных ситуациях и её медико-санитарное значение. С помощью интегральной модели комплексно оцениваются уровень риска, количество пострадавших и влияние на здоровье населения. Также анализируется её роль в организации медицинской помощи и санитарных мероприятий при чрезвычайных ситуациях.

Ключевые слова: чрезвычайная ситуация, интегральная модель, оценка ситуации, медико-санитарная помощь, здоровье населения, уровень риска

Annotation: This article discusses the integral model for assessing situations in emergencies and its medical and sanitary significance. The integral model allows a comprehensive evaluation of risk levels, the number of victims, and the impact on public health. The article also analyzes its importance in organizing medical services and planning sanitary measures during emergencies.

Keywords: emergency situation, integral model, situation assessment, medical and sanitary care, public health, risk level.

1. Favqulodda vaziyatlarda vaziyatni baholash tushunchasi va integral modelning mohiyati

Favqulodda vaziyatlar — bu tabiiy ofatlar, texnogen avariylar, epidemiyalar yoki boshqa kutilmagan hodisalar natijasida aholi hayoti va sog‘lig‘iga, atrof-muhitga hamda iqtisodiyotga jiddiy zarar yetkazishi mumkin bo‘lgan holatlardir. Bunday vaziyatlarda tezkor va to‘g‘ri qaror qabul qilish uchun mavjud holatni aniq baholash muhim ahamiyatga ega. Vaziyatni baholash jarayoni favqulodda hodisaning ko‘lami, zararlanish darajasi, jabrlanganlar soni, mavjud resurslar hamda yordam ko‘rsatish imkoniyatlarini aniqlashni o‘z ichiga oladi.

Vaziyatni baholashning integral modeli esa turli omillarni yagona tizimda tahlil qilishga asoslangan yondashuv hisoblanadi. Ushbu model favqulodda vaziyatning barcha asosiy ko‘rsatkichlarini — ijtimoiy, tibbiy, sanitariya-epidemiologik va ekologik omillarni kompleks ravishda o‘rganishga imkon beradi. Integral model yordamida vaziyat haqida to‘liq ma‘lumot yig‘ilib, ular o‘zaro bog‘liq holda tahlil qilinadi.

Integral modelning mohiyati shundan iboratki, u turli manbalardan olingan ma‘lumotlarni birlashtirib, umumiy baho berish imkonini yaratadi. Bu esa favqulodda vaziyatlarda tezkor rejalashtirish, resurslarni to‘g‘ri taqsimlash va aholiga o‘z vaqtida tibbiy-sanitar yordam ko‘rsatish uchun muhim hisoblanadi. Shu sababli integral baholash modeli favqulodda vaziyatlarni boshqarish tizimining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi.

2. Integral model asosida xavf darajasi va aholi salomatligiga ta‘sirini aniqlash usullari

Favqulodda vaziyatlarda xavf darajasini aniqlash va uning aholi salomatligiga ta‘sirini baholash muhim bosqich hisoblanadi. Integral model bu jarayonda turli ko‘rsatkichlarni bir tizimda birlashtirib, vaziyatni kompleks tarzda tahlil qilish imkonini beradi. Ushbu model yordamida favqulodda hodisaning ko‘lami, zarar darajasi, jabrlanganlar soni hamda tibbiy yordamga bo‘lgan ehtiyoj aniqlanadi.

Integral baholash jarayonida bir nechta asosiy usullar qo‘llaniladi. Avvalo, hududdagi sanitariya-epidemiologik holat o‘rganiladi, ya‘ni yuqumli kasalliklar tarqalish ehtimoli, ichimlik suvi va oziq-ovqat xavfsizligi, atrof-muhitning ifloslanish darajasi baholanadi. Shuningdek, aholining salomatlik holati, jarohatlanganlar soni, tibbiy muassasalarning imkoniyatlari va mavjud tibbiy resurslar ham hisobga olinadi.

Bundan tashqari, statistik ma‘lumotlar, monitoring natijalari va tezkor kuzatuvlar asosida xavf darajasi aniqlanadi. Ushbu ma‘lumotlar tahlil qilinib, favqulodda vaziyatning aholi salomatligiga ta‘siri prognoz qilinadi. Natijada tibbiy xizmatlarni tashkil etish, zarur dori-darmonlar va tibbiy jihozlarni yetkazib berish,

shuningdek profilaktik sanitariya tadbirlarini amalga oshirish uchun zarur choralar belgilanadi.

3. Favqulodda vaziyatlarda integral baholash modelining tibbiy-sanitar tadbirlarni tashkil etishdagi ahamiyati

Favqulodda vaziyatlarda tibbiy-sanitar tadbirlarni to'g'ri va samarali tashkil etish aholining hayoti va sog'lig'ini saqlab qolishda muhim ahamiyatga ega. Bu jarayonda vaziyatni integral baholash modeli muhim vosita hisoblanadi. Mazkur model yordamida favqulodda hodisaning umumiy holati, zarar ko'lami, jabrlanganlar soni va tibbiy yordamga bo'lgan ehtiyoj aniqroq baholanadi.

Integral baholash modeli asosida olingan ma'lumotlar tibbiy xizmatlarni rejalashtirishda katta yordam beradi. U orqali qaysi hududda tibbiy yordam ko'proq zarurligi, qaysi turdagi tibbiy xizmatlar talab etilishi hamda qancha tibbiy xodim va resurslar kerakligi aniqlanadi. Bu esa mavjud imkoniyatlardan samarali foydalanish va yordamni tezkor tashkil etish imkonini yaratadi.

Shuningdek, integral model sanitariya-gigiyena va epidemiologik nazoratni yo'lga qo'yishda ham muhim rol o'ynaydi. Favqulodda vaziyatlarda yuqumli kasalliklarning tarqalish xavfi ortishi mumkin, shuning uchun sanitariya tadbirlarini o'z vaqtida amalga oshirish zarur. Integral baholash natijalari asosida profilaktik choralar, dezinfeksiya ishlari, toza ichimlik suvi bilan ta'minlash hamda aholining tibbiy ko'rigini tashkil etish kabi muhim tadbirlar amalga oshiriladi. Shu sababli integral baholash modeli favqulodda vaziyatlarda tibbiy-sanitar tizim faoliyatini samarali tashkil etishda muhim ahamiyat kasb etadi.

4. Favqulodda vaziyatlarda integral baholash modelini amaliyotda qo'llash istiqbollari

Favqulodda vaziyatlarda vaziyatni baholashning integral modeli nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham katta ahamiyatga ega. Ushbu modelni amaliyotda qo'llash favqulodda vaziyatlarning oqibatlarini kamaytirish, aholiga tezkor yordam ko'rsatish hamda tibbiy-sanitar xizmatlarni samarali tashkil etishga yordam beradi. Zamonaviy axborot texnologiyalari, monitoring tizimlari va statistik ma'lumotlardan foydalanish integral baholash modelining samaradorligini yanada oshiradi.

Amaliyotda integral modeldan foydalanish jarayonida turli sohalar o'rtasidagi hamkorlik muhim o'rin tutadi. Jumladan, favqulodda vaziyatlar xizmatlari, sog'liqni saqlash tizimi, sanitariya-epidemiologiya xizmati hamda mahalliy boshqaruv organlari o'zaro hamkorlikda ishlashi zarur. Bunday yondashuv favqulodda vaziyatlar yuzaga kelganda tezkor ma'lumot almashish, zarur resurslarni safarbar qilish va samarali choralar ko'rish imkonini beradi.

Kelajakda integral baholash modelini yanada takomillashtirish, raqamli texnologiyalar va zamonaviy tahlil usullarini joriy etish orqali favqulodda vaziyatlarni boshqarish tizimini rivojlantirish mumkin. Bu esa aholining xavfsizligini ta'minlash,

sog‘liqni saqlash tizimining barqarorligini oshirish va favqulodda vaziyatlarning salbiy oqibatlarini kamaytirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, favqulodda vaziyatlarda vaziyatni to‘g‘ri va tezkor baholash aholi hayoti va salomatligini saqlashda muhim ahamiyatga ega. Vaziyatni baholashning integral modeli turli omillarni bir tizimda tahlil qilish imkonini berib, favqulodda hodisaning ko‘lami, xavf darajasi va uning aholi salomatligiga ta‘sirini aniqlashga yordam beradi. Ushbu model yordamida tibbiy va sanitariya tadbirlarini samarali rejalashtirish, resurslarni to‘g‘ri taqsimlash hamda tezkor qarorlar qabul qilish mumkin. Natijada favqulodda vaziyatlarning salbiy oqibatlarini kamaytirish va aholiga o‘z vaqtida tibbiy yordam ko‘rsatish imkoniyati oshadi. Shu sababli integral baholash modeli favqulodda vaziyatlarni boshqarish va tibbiy-sanitar xizmatlarni tashkil etishda muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Favqulodda vaziyatlar vazirligi. *Favqulodda vaziyatlarda harakat qilish bo‘yicha qo‘llanma*. – Toshkent, 2020.
2. Iskandarov T.I. *Favqulodda vaziyatlarda tibbiy yordam asoslari*. – Toshkent: Tibbiyot nashriyoti, 2018.
3. Karimov Sh.I. *Aholini favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish*. – Toshkent, 2019.
4. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti (WHO). *Emergency Risk Management and Public Health*. – Geneva, 2017.